

SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSUTSKOTTETS UTLÅTANDE 12/2014 rd

Statsrådets principbeslut av den 18 september 2014 om Fennovoima Ab:s ansökan om att få uppföra ett nytt kärnkraftverk och att få uppföra de kärnanläggningar som behövs på samma anläggningsplats för att kraftverket ska kunna drivas

Till ekonomiutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 14 oktober 2014 statsrådets principbeslut av den 18 september 2014 om Fennovoima Ab:s ansökan om att få uppföra ett nytt kärnkraftverk och att få uppföra de kärnanläggningar som behövs på samma anläggningsplats för att kraftverket ska kunna drivas (Ö 6/2014 rd) till ekonomiutskottet för beredning och bestämde samtidigt att social- och hälsovårdsutskottet ska lämna utlåtande i ärendet till ekonomiutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- överingenjör Jorma Aurela, arbets- och näringsministeriet
- direktör Jari Keinänen, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Miliza Malmelin, miljöministeriet
- direktör Mikael Hildén, Finlands miljöcentral
- generaldirektör Petteri Tiippana, Strålsäkerhetscentralen
- forskare Jouni Tuomisto, Institutet för hälsa och välfärd (THL).

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Social- och hälsovårdsutskottet granskar i detta utlåtande statsrådets principbeslut med avseende på dess social- och hälsovårdspolitiska konsekvenser. Utskottet framför social- och hälsovårdspolitiska synpunkter som framförts av utfrågade sakkunniga. Vissa talar för att projektet enligt principbeslutet ska genomföras, medan

andra talar mot det. Utskottet uttalade sig också 2010 om statsrådets principbeslut om Fennovoima Ab:s ansökan (ShUU 8/2010 rd). Utskottet tar inte heller denna gång ställning till om principbeslutet ska upphävas eller fortsätta att gälla.

Statsrådets beslut bygger i enlighet med 5 § i kärnenergilagen på en bedömning av samhällets helhetsintresse. Statsrådet ska bedöma förenligheten med samhällets helhetsintresse med beaktande av för- och nackdelarna med att en anlägg-

ning uppförs och då särskilt fasta avseende vid vilka miljökonsekvenser anläggningen har och hur kärnbränsleförsörjningen och kärnavfalls-hanteringen är ordnade. Bedömningen av vad som är förenligt med samhällets helhetsintresse påverkas också väsentligt av annat än de social- och hälsovårdspolitiska synpunkter som förs fram i detta utlåtande.

Enligt principbeslutet har det inte framkommit några omständigheter som skulle tyda på att det kärnkraftverk som avses i ansökan inte skulle kunna uppföras på ett säkert sätt. Enligt statsrådet skulle ett nytt kärnkraftverk bidra till att målen i energi- och klimatstrategin uppnås. Målen är att trygga tillgången på el, hålla elpriset på en rimlig nivå, säkerställa en tillräckligt hög grad av självförsörjning i fråga om eltillförsel och hålla elproduktionens miljö- och klimatkonsekvenser på en rimlig nivå. Statsrådet konstaterar att kärnkraftverkets miljökonsekvenser under normal drift ligger på en acceptabel nivå i förhållande till uppnådda fördelar och är obetydliga i förhållande till miljökonsekvenserna av andra alternativa produktionsformer.

Hälsorisker

I sitt utlåtande om de tidigare principbesluten sade utskottet att det i princip uppstår hälsorisker i någon fas av produktionskedjan oavsett vilken energiform det handlar om. Den största fördelen med kärnkraftsbaserad energiproduktion är enligt utskottets åsikt fortfarande att man kan minska användningen av fossila bränslen. I ett folkhälsoperspektiv är användningen av fossila bränslen det sämsta sättet att producera energi, eftersom de partiklar som uppstår vid förbränningen orsakar ohälsa. När kolproducerad energi ersätts med kärnkraftsproducerad minskar mängden luftburna små partiklar.

Kärnkraftsbaserad produktion är förenad med hälsorisker i samband med anskaffningen av bränsle, dvs. uran, vid en kärnkraftsolycka och vid hanteringen och lagringen av utbränt bränsle. Däremot är ett kärnkraftverk i normalbruk närapå riskfritt i hälsöhanseende.

I riskhänseende kan uranbrytning jämföras med annan gruvverksamhet. Vid uranbrytning är

det främst det radon som frigörs i luften och omgivningen som ger långtidsrisker, såsom vid all gruvdrift. Metoderna att bryta uran har förbättrats under de senaste åren och hälsoriskerna av brytningen, inte minst strålningsexponeringen, har därmed minskat.

Inte bara i Finland utan också i andra länder är strålskador som har att göra med kärnkraftverksdrift mycket ovanliga. I kol- eller torvkraftverk är utsläppen av radioaktiva ämnen från de använda bränslena under normal verksamhet klart större än i kärnkraftverk av motsvarande storlek. Också jämfört med den naturliga radioaktiviteten är de radioaktiva utsläppen till vatten och luft från de finländska kärnkraftverken obetydliga.

Kärnkraftsolycka

Utsläppen från en allvarlig olycka vid ett modernt kärnkraftverk beräknas vara mycket små jämfört med utsläppen till följd av olyckorna i Tjernobyl och Fukushima. Hälsoskadorna till följd av Tjernobylolyckan berodde till stor del på att områdets befolkning inte genast informerades om olyckan. Också i samband med Fukushimaolyckan påverkade samhällets och individens reaktioner exempelvis de hälsomässiga konsekvenserna av de överdimensionerade evakueringarna. I Fukushima skadades de gamla 60- och 70-talsreaktorerna, medan reaktorerna från 1980-talet och senare förblev oskadda.

De nya europeiska kärnkraftverken förutsätts hålla även vid dels härdsmläta, dels andra påfrestningar från potentiella olyckor, och enligt social- och hälsovårdsministeriets kommer utsläppen inte att utgöra något folkhälsoproblem ens vid en allvarlig olycka. Att uppföra anläggningar med nyaste teknik gör det dessutom möjligt att stänga ner mer riskutsatta anläggningar.

Matematiskt kalkylerat är olycksrisken liten men måste trots allt tas med i räkningen. Framför allt innebär det att invånarna i omgivningen måste skyddas vid eventuell fara för att strålningsexponeringen ska begränsas till minsta möjliga. Om det planerade kärnkraftverket uppförs i Pyhäjoki får också områdets myndigheter nya uppgifter och det ställs nya krav bland annat

på samarbetet mellan räddningsmyndigheterna och hälso- och sjukvården. Utskottet påpekar också att den föreslagna anläggningen enligt Strålsäkerhetscentralens preliminära säkerhetsuppskattning inte som sådan uppfyller de inhemska säkerhetskraven. De största bristerna gäller beredskap mot externa och interna hot (flygplanskrascher, översvämningar och bränder) och allvarliga olyckor vid hårdsmältor. Strålsäkerhetscentralen bedömer dock att anläggningen kan fås att uppfylla kraven genom ändringar i konstruktionen och genom analyser och experimentella bevis.

Utskottet uttrycker också sin oro över att centralen nu får mindre pengar. Neds kärningarna uppgår till cirka 2,7–3,0 miljoner euro under perioden 2014–2017. Sparkraven drabbar forskning som finansieras genom statsbudgeten och den vägen i synnerhet övervakningen av strålsäkerheten och beredskapen inför strålningsolyckor. Enligt uppgift kommer forskningen och utvecklingen inom strålsäkerhetsområdet att upphöra helt i Finland och neds kärningarna att leda till en minskning på 20–30 årsverken. Detta riskerar att leda till en kännbar försämring i fråga om landets kompetens inom strålsäkerhet och utrustningen för strålningsmätning, vilket direkt påverkar kärn- och strålsäkerheten i Finland.

Utbränt bränsle

Statsrådets tidigare principbeslut att godkänna en utbyggd slutförvaringsanläggning för utbränt kärnbränsle bygger på Strålsäkerhetscentralens säkerhetsbedömningar. Enligt den slutförvaringslösning som godkänts ska bränslet kapslas in och placeras i urberget på mer än 400 meters djup. Använt kärnbränsle är radioaktivt avfall

som förblir högaktivt i åtminstone ett par hundra år och de medföljande riskerna går inte att förutse på ett tillförlitligt sätt. Frågan om slutförvaringen av det använda kärnbränslet i den anläggning som ansökan gäller har ännu inte lösts och Fennovoima är inte delägare i Posivas slutförvaringsanläggning. Också det utbrända bränslet från de existerande anläggningarna har funnits i mellanlager i flera tiotal år. Utskottet vill fortsätta understryka vikten av att ge akt på hälsoeffekter som överförs från en generation till en annan och anser att man måste finna en lösning på slutförvaringen av utbränt bränsle.

Avslutningsvis

Liksom utskottet konstaterade i sitt föregående kärnkraftsutlåtande utsätter all energiproduktion människans hälsa för risker, så även kärnkraften. Kärnkraftverk men också kol- och torvkraftverk avger små strålningsdoser till miljön. Även små strålningshalter är alltid förknippade med risk för cancer. Rangordningen för de olika energiformerna får man genom att jämföra riskerna. Kärnkraftverken ger bevisligen upphov till mindre hälsorisker än fossila bränslen.

Utskottet konstaterar att knäckfrågan med tanke på hälsoriskerna med att bygga ut kärnkraften är om produktionen och användningen av fossila bränslen minskar till följd av kärnkraftstillskottet. Svaret beror snarare på många andra beslut än på hållningen till den aktuella ansökningen.

Ställningstagande

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår

att ekonomiutskottet beaktar det som sägs ovan.

ShUU 12/2014 rd — Ö 6/2014 rd

Helsingfors den 23 oktober 2014

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Juha Rehula /cent
vordf. Anneli Kiljunen /sd
medl. Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Johanna Jurva /saf
Laila Koskela /saf
Merja Kuusisto /sd
Sanna Lauslahti /saml
Merja Mäkisalo-Ropponen /sd

Lasse Männistö /saml
Hanna Mäntylä /saf
Terhi Peltokorpi /cent
Sari Sarkomaa /saml
Hanna Tainio /sd
Ulla-Maj Wideroos /sv
Erkki Virtanen /vänst
ers. Pia Kauma /saml.

Sekreterare var

utskottsråd Harri Sintonen.

AVVIKANDE MENING

Motivering

Allmänt

Det är inte förenligt med samhällets helhetsintresse att bygga ut kärnkraften och att meddela Fennovoima principbeslut. Finlands energiförsörjning kan ordnas på ett mer hållbart, ekonomiskt och säkert sätt utan nya reaktorer. Vi kan öka energieffektiviteten och satsa på förnybar energi.

Kärnkraftens risker

Alla stadier i kärnkraftsproduktion medför negativa effekter och risker. När man beaktar både fördelarna och nackdelarna är inhemska, hållbara lösningar som helhet betraktat klart bättre än en utbyggnad av kärnkraften.

Kärnkraftens risker hänger samman med bland annat gruvdriften, kärnkraftsolyckor och slutförvaringen av kärnavfall. Produktionskedjan för kärnkraft genererar farligt avfall, är förknippad med en allvarlig olycksrisk och förutsätter transport av anrikat uran och urangruvor med allvarliga konsekvenser för miljö och hälsa.

Brytningen av uran förorenar miljön. När kärnkraftselen är producerad återstår utbränt bränsle, farligt radioaktivt avfall, vars förvaring man inte lyckats lösa på ett hållbart sätt. Inga företag och inga stater är kapabla att ta ansvaret för att kärnavfallet fortfarande är säkert efter flera tiotusental år av lagring. Frågan om Fennovoimas avfallshantering är fortfarande helt öppen.

En risk för allvarliga olyckor är alltid förknippad med kärnkraft, och sådana olyckor kan ha svåra miljö- och hälsoeffekter. Enligt Strålsäkerhetscentralen (STUK) har Fennovoima fortfarande mycket att göra innan den kan garantera säkerheten i den föreslagna anläggningen. I sitt yttrande sade centralen att utifrån dess preliminära säkerhetsuppskattning uppfyller det föreslagna anläggningsalternativet inte som sådant de inhemska säkerhetskraven. De största brister-

na gäller beredskap mot externa och interna hot av olika slag (såsom kollision av stort trafikflygplan, översvämningar och bränder) och allvarliga olyckor vid härdsmältor.

Om en stor kärnkraftsolycka faktiskt inträffade, skulle följden bli exponering för farlig strålning, evakueringar, sjukfall och dödsfall i cancer.

Kraftbolagen svarar enligt den gällande lagstiftningen för endast en bråkdel av de ekonomiska konsekvenserna av en allvarlig olycka; merparten av riskerna drabbar samhället som får betala.

Social- och hälsovårdsutskottet säger i sitt uttalande om 2015 års budgetproposition (ShUU 10/2014 rd—RP 131/2014 rd) att regeringens nedskärningar i Strålsäkerhetscentralens verksamhet (ca 3,0 miljoner euro 2014—2017) i synnerhet gäller upprätthållande och utveckling av strålsäkerhetstillsynen och beredskapen för strålningsolyckor. Enligt inkommen utredning till utskottet kommer forskningen och utvecklingen inom strålsäkerhetsområdet att upphöra helt i Finland, vilket bedöms leda till en kännbar försämring i fråga om landets kompetens inom strålsäkerhet och utrustningen för strålningsmätning. Detta påverkar i sin tur direkt medborgarnas kärn- och strålsäkerhet.

Sysselsättningsläget i Finland är oroväckande. Det finns efterfrågan på produkter och innovationer för förnybar energi och sysselsättningspotentialen är enorm. Dessutom skulle en småskalig produktion av förnybar energi permanent sysselsätta på olika håll i landet. Kärnkraftens sysselsättande verkan är däremot störst under själva byggprocessen och förblir begränsad jämfört med förnybara energilösningar.

Kärnkraften är förknippad med så mycket nackdelar, problem och risker att det inte förenligt med ett övergripande samhällsintresse att bygga ut kärnkraften. Med tanke på eventuella hälsoskador och hälsorisker finns det hållbarare alternativ än kärnkraft både för att minska ut-

släppen och för att tillgodose exportindustrins behov av energi.

Avvikande mening

Vi anser att det inte är förenligt med samhällets helhetsintresse att bygga ut kärnkraften och att meddela Fennovoima principbeslut och föreslår

att ekonomiutskottet i sitt betänkande föreslår att riksdagen upphäver statsrå-

dets principbeslut om Fennovoimas ansökan om byggandet av ett kärnkraftverk och att utskottet även i övrigt beaktar det som sägs i denna avvikande mening.

Helsingfors den 23 oktober 2014

Outi Alanko-Kahiluoto /gröna
Ulla-Maj Wideroos /sv

Terhi Peltokorpi /cent
Erkki Virtanen /vänst